

ኤርትራ፣ ምድሪ ባሕር

ራብዓይ ምዕራፍ

ኤርትራዊ ሕድሕዳዊ ዓመጽ

(1)

ደራሲ - አልአሚን መሐመድ ሰዒድ

ኤርትራውያን፡ ምስ መነባብሮን ስነ-አእምሮዊ ኩነታትን ሱዳን ክሳብ ብምክክሎም፡ ምስ ብዙሓት ዜጋታት ሰፋሕቲ ርክባትን ዝምድናታትን ክፈጥሩ ብምክክሎም፡ ኣብ ሱዳን ናኖት ከም ዘይኮኑ ንነብሶም ክቕጽሩ ኣይተሸገሩን። ብዙሓት ካብኦም ኤርትራዊ መቐጻጸል ዝነበሮም፡ ዜጋታት ሱዳን ስለ ዝነበሩ፡ ኣካል ማሕበረ-ሰብ ሱዳን ስለ ዝኾኑ፡ ኣብ ፖለቲካዊ ምዕባለታት ሱዳን ብወለንታ ብዘይ ገለ ዘርኣዊ፡ ቀቢላውን ሃይማኖታውን ረጅሕታት ወይ ግምታት እናተሳተፉ፡ ከምቶም ካልኣት ዜጋታት ኣብ ዝተፈላለዩ ስርሓት ዋላ ኣብ ዝተፈላለዩ ከባቢታት ሱዳን ዝተዘርገሐን ዝዓረደን ኣሃዱታት ሰራዊት ሱዳን ኣገልግሎቶምን ደገፋቶምን የበርክቱ ነበሩ።

ብተወሳኺውን፡ ኤርትራውያን ካብቲ ኣብ ኤርትራ ዝካየድ ፖለቲካዊ ምዕባለታት ከይተፈልዩ፡ ምስ ፖለቲካዊ ኩነታት ሱዳን ዓቕሞም ብዘፍቅዱ እናተዋሰኑ ምስ ባህልን ቋንቋን ኣኣንገድቶም ክላለዩን ክጥቀሙን ግዜ ኣይወሰደሎምን። በቲ ኻልእውን፡ ምስቲ ኣብ ሱዳንን ኤርትራን ዝካየድ ዝነበረ ኩነታት ብኣሉታ ይኹን ብኣወንታ እናተጸልዉ፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ናይ ሱዳን ፖለቲካውያን ሓይልታት እናተጸንበሩ ተራኦም ተጻወቱ። ገለኦም ብጭርሖታት ሓይልታት ጸጋም ክጽለዉ.

ኸለው፡ ዝተረፉ ድማ ምስቶም ብሃይማኖታውን አውራጃውን አጠማምታን አረአእያታትን ዝነበርም ክጽንበሩን ክተአሳሰሩን'ውን ተራእዮም።

ኤርትራውያን፡ ኣብ ግዜ ፖለቲካዊ ምፍሕፋሓት ሓይልታት ሱዳን፡ አውራ ድሕሪ ምእዋጅ ናጽነት ሱዳንን ምምስራት ቀዳመይቲ ዲሞክራሲያዊት መንግስቲ፡ ገለጹም አፋፍኖት ቀዳማይን ካልኣይን ደረጃ ትምህርቲ ዝረኸቡ፡ በቲ ዝነበረ ፖለቲካዊ ንጥፈታት ተጸልዮም፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ፖለቲካዊ ሓይልታት ብቐንዱ ኣብ ዴሳዊ ሰልፍን ምንቅስቓስ አሕዋት እስላምን ብብዝሒ ክጽንበሩን ክነጥፉን ተራእዮም። ኣብ ሱሳታት፡ ኣብ መንጎ ገዛእቲ ኢትዮጵያን ውፋያት ኤርትራውያን ዜጋታት ዝነበረ ምፍሕፋሕ ኣብ ዝጸንከረሉ እዋን፡ ኣብ ልዕሊ እቶም ኣብ ምብራቕ ሱዳን ዝነበሩ ኤርትራውያን፡ ብሓደ ሸነኽ፡ ግዳይ ዝተፈላለዩ ግፍዕታት ወተሃደራዊ ሰርዓት ጀነራል ዓቡድ ክኸኑ ኸለው፡ በቲ ኻልእ ሸነኽ ድማ ግዳይ ህርፋናት ሰልፍታት ሱዳን አውራ ዴሳዊ ሰልፊን ካልኣትን ኮኑ።

ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ብዝበለጸ ክውደብ፡ ፖለቲካዊ መጻኢ ኤርትራ፡ ዕላማታት ሃገራዊ ናጽነትን ማሕበራዊ ሓርነትን ዘጭብጥ ፖለቲካዊ ፕሮግራም ንምስኣልን ንምንጻርን ኣብ ዝጀመረሉ፡ መጥቃዕትታት ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራን ገለ ዝተፈላለዩ ናይ ሱዳን ፖለቲካዊ ሰልፍታትን ሓይልታትን ከጋጥሞም ጀመረ። ሓደ ምሸት፡ ኣብ'ታ ኤርትራውያን ብብዝሒ ዝራኸቡላ ቤት ሻሂ ማሕጃብ አልጃዓሊ፡ ገለ ኤርትራውያን ኮፍ ኢሎም ከለው፡ ሓደ አቶ ሙትወሊ ዝተባህለ ሚስጥራዊ አባል ዴሳዊ ሰልፊ ሱዳን፡ ምስ ሓደ አባል ምንቅስቓስ አሕዋት እስላም አቶ ጃድ አላህ ዝተባህለ ብኢጋጣሚ ተራኸቡ። ነፍሲ-ወከፎም ብብናታቶም ተልእኾን ተበግሶን፡ ኣብ እንዳ ሻሂ አልጃዓሊ ምስ ዝተፈላለዩ ኤርትራውያን ተራኸቡ፡ ብዛዕባ መርገጺ ኤርትራውያን ኣብ ፖለቲካዊ ኩነታት ሱዳን ንምፍላጥን ሓበሬታ ንምርካብን ነታ እንዳ ሻሂ ከም ሓንቲ ናይ መራኸቢ መደበር መረጽዋ። ሙትወሊን ጃድ አላህን ይፋለጡን አዝማድ ደቂ ሓወቦታት፡ ብቐጻሊ ዝራኸቡ እኳ እንተ ነበሩ፡ ብሰንኪ ዝተፈላለዩ ፖለቲካዊ መርገጺታቶም ክረዳድኡ ወይ ክሳነዩን ዝኸለሉ አይነበሩን። እንተኾነ፡ ከም ኹሎም ሱዳናውያን፡ ኣብ ፖለቲካዊ መርገጽታቶም ከይደረቑ፡ ፖለቲካዊ ፍልልያቶም ክገልጹን ንኻልኣት ክጸልዉን አይስከፉን ነበሩ።

ኣብ'ታ ዝተጠቐሰት ምሸት፡ ክልቲኦም ሻሂን ዝሓል ማይን እናሰተዩ፡ ሙትወሊ ተቐዳድሙ፡-“ካብ ወተሃደራዊ ዕልዋ ጀነራል ኢብራሂም ዓቡድ አትሒዘ ክሳዕ ሎሚ፡ ፖለቲካዊ ጥርጣረ ብዘንቀሎ ሰበብ ይእሰርን ይቐጥቐጥን አለኹ።” በለ። ጃድ አላህ ተቐብሎ፡-“ማእሰርቲ ይኹን ምክልባት ከም አገባብ ዘይምረጽ እኳ እንተኾነ፡ ዴሳውያን ግን ኣብ ጉዳይ ሃገር ከይተገደሱ፡ ህቡብነቶ ንምርግጋጽ ጥራሕ'ዮም ዝሰርሑ።” ክብል መለሰ።

ሙትወሊ መልሲ ክህብ ድሕሪ ምቕርራብ፡-“ንሕና፡ ምስቶም ረብሓታቶም ምስ ምዕዋት ሰውራ ውጽዓት ፕሮሊታራውያን ሓረስቶትን ሰራሕተኛታትን፡ ካልኣት ርሂጸ በላዕ ሱዳናውያን ስለ ዝኾና፡ ንጾም ዝውክልን ዘርብሕን መንግስቲ ክንምስርት፡ እነሓፍረሉ ጉዳይ ዘይኮነ እንቃለሰሉ ጉዳይ እዩ።” በለ ስምዒት ሓዊሱ።

ጃድ አላህ በቲ ዝሰምዖ ብምሉጥ ተቐላጥፉ።”ንሰኻትኩም ዴሳውያን፡ ፊሪሃ እግዝአብሄር ስለ ዘይብልኩም፡ ብምድድፋእ ዓለማውያን ተጸረርት ሃይማኖት ተደፋፊእኩም፡ ፖለቲካዊ ረብሓታትኩም ከተቐድሙ ብምሕሳብ፡ አብ እንግደዓ ሰብ ተሓንጊርኩም ብዋጋ ካልኣት ክትነብሩ እትደልዩ ሰባት ኢኹም። ዴስነት ወይ ከሙኒዝም፡ ፋሉልነትን ማሕበራዊ ቀይዲ-በተኸነትን እንተ ዘይኮይኑ፡ ካልእ ክኸውን ኣይክእልንዮ። ሰብ ብዘይ ጥዑይ ማሕበራዊ ምትእስሳር፡ ጥራጫውን ሃይማኖታዊ ድርኽትን ክጎግዝን ክነብርን ዝኸእል ኣይኮነን።” ነድሪ ብዝመልአ ተዛረብ።

ሙትወሊ ብወገን ፖለቲካዊ ተጸረርቱ፡ አውራ ብወገን ጃድ አላህ ዝቐረበ ዘረባ ብዙሕ ግምት ከይሃበን ከተረበሸን፡-“ብዛዕባ ዴስነትን ዴሳውያንን ዝዘረብ ናይ ዓያሹን መዝመዝትን ዘረባ እዩ። ብሓቂ ምስ ሃይማኖት እንጸረር ኣይኮናን። ብአንጻሩ ናትናዮም እትብሉዎም ዝኸፍኣን ዝጸየፈን ተግባራት እዮም ዘዘውትሩ። ካብ ኣባላትኩም ዝሓሹ ምእመናን፡ ቅኑዕ መገዲ እግዝአብሄር ዝፈልጡ ኣባላት ከም ዘለዉና ኣጸቢቕና ንፊልጥን ንዝኾነ እነረጋግጸን ሓቂዮ።” በለ፡ ነቲ ዝነበሮ መርገጺ ከብርሀ ፈተነ።

ክትዕን ክርክርን ኣብ መንጎ ክልቲኦም እናረሰነ ምስ መጻ፡ ማሕጃብ ኣልጃዓሊ፡ እቶም ብምስጢር ዝሰርሑ ኣባላት ፖሊስ ብሃንደበት መጸኢም፡ ነቲ ዝካየድ ዝነበረ ክትዕ ከይዕዘቡን ዘዩድሊ ሳዕቤን ኸይፍጠርን ብምስጋእ፡ ንክልተኦም ከህድእ ብምድላይ፡-“ፖለቲካዊ ኣጠማምታኹምን መርገጺታትኩምን ክንዲ ኣብ ቅሉዕ ከተንጸባርቕዎ እትፍትኑ፡ ኣብ ምቹእ ቦታ ክትገልጽዎ ይግብኣኩም። ካልእ ኣማራጺ ቦታ ከተናድዩ ኣለኩም። ብሰንኪ ስርዓት ዓቡድ ዝፍጸም ግፍዒ፡ ንኹሉ ንዝተፈላለዩ ናይ ፖለቲካ ሓይልታት፡ ዴሳውያን ይኹኑ እስላማውያን፡ ብማዕርነትን ክብርን፡ ዝሓቁፍ ሰፍሕ ፖለቲካዊ ስርዓት ንምምስራት ንጽዕር ብምህላውና፡ ኣብ ፍሉይ ፖለቲካዊ ህይወት ንነብር ኣሎና።” በለ።

ኩሎም ንቐሩብ ትም ድሕሪ ምባል፡ እቲ ዓቃልን ለባምን ሙትወሊ፡-“ክንዲ ኣብ ምጭቅጫቕ እንኣቱን እንተሃላለኹን፡ ንኹላትና ዘገድስ ጉዳይ እንተ ኣልዓልናን ተዛረብናን ይሓይሽ።” ክብል ኣመመ።

ማሕጃብ ኣልጃዓሊ ንሙትወሊ ዕድል ከይሃበ ቅልጥፍ ኢሉ፡-“ጉዳይ ኤርትራን ምዕባለታቱን ንኹላህን ስለ ዘገድስ ቆላሕታ እንተ ሃብናዩ ዝሓሸ ኾይኑ ይስመዓኒ።” ዝብል ርእይቶ ኣቐረበ።

ኩሎም ብምስምማዕ፡ ማሕጃብ ንክዛረብ ዕድል ሃብዎ፡-“ንሕና ብፖለቲካዊ ኩነታት ሱዳን እንግደስ ብምኻና፡ ኤርትራ ብጀኦግራፍያዊ ቅርበት፡ ማሕበራውን ፖለቲካውን ምትእስሳር ከይተረፈ፡ ምስ ሱዳን ስለ ትቀራረብ ወይ ስለ ትሳነ፡ ክልቲኣን ሃገራት ኣብ ነንሕድሕደን ስለ ዝጸላለዋ፡ ኣብ ሱዳን ዝረኣ ወይ ዝፍጸም ንኤርትራ ብቐጥታ ይኹን ብተዘዋዋሪ ይትንክፍ፡ ከምኡውን ኣብ ኤርትራ ዝረኣ ንሱዳን ብግደኡ ስለ ዝትንክፍ፡ ከምቲ ብሱዳን እንግደስ፡ ብኤርትራ ክንግደስ ግቡእ ኾይኑ ይስመዓኒ።” በለ ማሕጃብ ኣልጃዓሊ።

ሙትወሊ ብወገኑ፡-“ኣብ ኤርትራ ዝረኣ ኣብ ሱዳንዮ ዝንጸባረቕ ክትብል ከሎኻ እንታይ ማለትዮ?” ክብል ሕቶ ኣቐረበ።

ማሕጃብ፡-“ንሱዳን ዘገድስ ንኤርትራውን፡ ፈቲና ጸሊእና የገድስዮ። ኣብ መንጎናን ኤርትራውያንን ጥቡቕ ዝምድናን ምትእስሳርን ስለ ዘሎ፡ ካብኡ ሓሊፉ ድማ፡ ኣብ

መንጎ ህዝብታት ቀርኒ አፍሪቃ፡ ካብ ሱዳን ክሳብ ሶማሊ፡ ብቑጠባ ንግድን ዝጽሎ ዝምድናታት ከም ዘሎና ዝሰሓት ኣይኮነን።” ነቲ ዝተላዕለ ሕቶ መለሶ።

ጃድ ኣላህ ብወገኑ፡-“ምስ ኤርትራውያን ኣሕዋትን ኹሎም ህዝብታት ቀርኒ ኣፍሪቃን ጥቡቕ ዝምድና ከም ዘሎና ብሩህ እዩ። ይኹን እምበር ምስ መንጎ ብኸመይን ንራኹብን ንዛመድን ክንፈልጥ ይግባእ።” ምስ በለ፡ ማሕጃብ ኣልጃዓሊ ተቐቢሉ፡-“ካብ ኣዘራርባኻ፡ ንገለ ፖለቲከኛታት ኤርትራውያን ከም ዘይትፈቱ ክግምት ስለ ዝኸኣልኩ፡ እቲ ዝበልካዩ እንታይ ማለት እዩ?” ብዕቱብ ሓተተ።

ጃድ ኣላህ፡ ብዛዕባቲ ዝቐረበ ኣፍልጦ ከም ዘለዎ ክመስል፡-“ኣብዚ እዋንዚ ኣብ ፖለቲካ ኤርትራ ዝነጥፍ ሓደ ብሽም ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ዝፍለጥ ውድብ ኣሎ። እንተኾነ፡ እዚ ውድብዚ ናይ ጸጋም ብምጻኑ፡ ምስ ዴሳዊ ሰልፌ ሱዳን ጥቡቕ ዝምድና ዘለዎ ውድብዩ።” በለ።

ሙትወሊ ዕድል ከይሃቡ፡-“ዴሳዊ ሰልፌ ሱዳን ከምቶም ካልኣት ናይ ፖለቲካ ሰልፍታት፡ ምስ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ፖለቲካዊ ምዕባለታት፡ መን ዝመርሖ ብዘይግድስ፡ ዝደጋገፍ ሱዳናዊ ሰልፌዮ። ብረብሓ ህዝቢ ኤርትራ ንግደስ እንተ ኾይና ድማ፡ ኣብ ውሽጣዊ ጉዳያት ኤርትራ፡ ወይ ኣብ መንጎ ሓይልታት ሰውራ ኤርትራ፡ ብፍላይ ኣብ መንጎ ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራን ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራን ዘሎ ፍልልያት ወይ ምስሕሓባት ክነኣቱ የብልናን።” ዝብል ንጹር ዝኣምነሉ መርገጺ ኣንጸባረቐ።

ማሕጃብ ተቐላጥፉ፡-“ሱዳናውያን ፖለቲከኛታት ብዛዕባ ዝኾነ ስምምዕ ስለ ዘይብሎም፡ ናይ ሓባር መርገጺ ብዛዕባ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ፖለቲካዊ ምዕባለታትን፡ ርእይቶታት ክህልዎም ዝሕሰብ ኣይኮነን። ንኣሕዋት መራሕቲ ዴሳዊ ሰልፌ ሱዳን ከም በዓል፡ ዓብዱ ኣልኻልቕ ማሕጃብ፡ ዓወድ ዓብዱ ኣልረዛቕን ኣሕመድ ሱለይማንን ዘኸብር እኳ እንተ ኾንኩ፡ ኣባል ዴሳዊ ሰልፌ ሱዳን ኣይኮንኩን። ንመራሕቲ እስላማዊ ምንቅስቓስ ከም በዓል፡ ኣልሳድቕ ዓብዱ ኣልማጅድን ካልኣት መራሕቲ ሰልፌ ኣሕዋት እስላምን ዘኸብርውን እንተኾንኩ፡ ዴሳዊ ሰልፍን ምንቅስቓስ ኣሕዋት እስላምን ብዛዕባ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ምዕባለታት ዘለዎም መርገጺ እንተ ተፈላለዩ፡ ኣብ ጉዳይ ኤርትራውያን ኣእዳዎም ከእትዉ ግቡእ ኮይኑ ኣይስመዓንን። ኣብ ኤርትራ ዘሎ ቃልሲ ንምርግጋጽ ሃገራዊ ናጽነትን ማሕበራዊ ሓርነትን ክኸውን ከሎ፡ ኣብ ሱዳን ዘሎ ግን ካብቲ ናይ ኤርትራ ፍልይ ዝበለ ናይ ፖለቲካ ቁሩቕስን ናይ ስልጣን ውድድርን ኣብ መንጎ ዴሳውያንን እስላማውያንን ከም ዝኾነ ዝሰሓት ኣይኮነን።” ክብል ዘለዎ ፖለቲካዊ መርገጺ ከብርህ ፈተነ።

ሙትወሊ ብወገኑ፡ ንኣሉታዊ ዝምድናታት ኤርትራን ሱዳንን ንምእላይ ብዝብል፡- “ኣባላት ዴሳዊ ሰልፌ ሱዳን ብምጻፍ፡ ብመትከል፡ ብክልሰ-ሓሳብ ማሕበርነትን ማርከሰ-ለሊንነትን እንኣምን ሰባት ስለ ዝኾናውን፡ ደገፍቲ ነቲ ኣብ ኤርትራ ዝካየደ ዘሎ ቃልሲ ኢና። ርእይቶናን መትከላትናን ኣብ ሱዳን ይኹን ኣብ ኤርትራን ኣብ ዓለምውን ከይተረፈ፡ ከይሓፈርናን ከይተደሃልናን ምብራህን ምስፋሕን እዩ።” በለ። ማሕጃብ ንሙትወሊ እናጠመተ፡-“ኣብ ኤርትራ ዘሎ ኩነታት ንኣባላት ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ጥራሕ ዘገድስ ኣይኮነን። ምስ ገለ መራሕቲ እዚ ውድብ ጽቡቕ ዝምድና ኣሎና ኢልኩም ብሽም ኤርትራውያን፡ ኣውራ ብሽም ብረት ዓጢቕም ፍትሓዊ ቃልሲ ዘካይዱ ዘለዉ ክትዛረቡ ወይ ክትውስኑ ዝተዋሃበኩም መሰል የለን። ከምኡ ክትገብሩ ድልየት እንተለኩም ኣብ ግጉይ መገዲ ከም ዘለኹም

ክትርድኡ አለኩም። ንዴሳውያን ይኹን ንኻልኦት፡ ዘለዎም ሽግራትን ቁሩቕሳትን ኣብ ተጋደልቲ ኤርትራ ከዩስርጽዎ እምነ። እቲ ግቡእ፡ ከምቲ ገለ ናይ ሱዳን ፖለቲካዊ መራሕቲ ዝገብሩዎ ምንቅስቓስን ፍልልያትን ኣብ ልዕሊ ኤርትራውያን ከይረከ ተስፋ እገብር።” በለ።

ሙትወልን ጃድ ኣላህ እናተመናጨቱ ከለዉ፡ እድሪስ ብሃንደበት ኣብቲ ዝነበሩዎ ብምምጻእ፡ ሰላምታ ድሕሪ ምልውዋጥን፡ ሻሂን ዝሒል ማይን ድሕሪ ምእዛዝ፡ ማሕጃብ ምስ እድሪስ ከፋልጦም ኣብ ዝተዳለዉሉ፡ ሙትወሊ ተቐላጢፉ፡-“ገለ ውፋያት ኣባላትን መራሕትን ዴሳዊ ሰልፌ ሱዳን ዝነበሩ ከም፡ መሓመድ ሰዒድ ናወድ ዝኣመሰሉ ብጸት፡ ብዛዕባ ቃልሲ ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ኣዘንትዮምለይ እዮም። ገለ ኤርትራውያን እውን ንረብሓ ሰውራ ኤርትራ ኢሎም ይነጥፉ ከም ዝነበሩን ከም ዘለዉን፡ ሓደ ካብኦም ብዛዕባ ሕጂ ዘፋለጥካና እድሪስ እንተኾነውን ይሰምዕ ነበርኩ። ምስ ኢድሪስ ክፋለጥ ሕጉስ ብምጥጋይ፡ ህልው ምዕባለታት ኤርትራ ክገልጸልና ድማ ብትሕትና ይሓትት።” ብሉዙብ ኣገባብ በለ።

እድሪስ፡ ካብቲ ዝተጠልበሉ ሻሂ ፍት ኣቢሉ፡ ነቲ ዝቐረበሉ ሕቶ፡-“ኣንጻር ጸላኢ ብዝካየድ ዘሎ ፖለቲካዊ ንጥፊታት፡ ኩነታት ኣብ ኤርትራ እናተሃሃረ ይመጽእ ኣሎ። ተጋደልቲ ሓርነት ሓንቲ ወይ ክልተ ወተሃደራዊ ስርሒት ኣንጻር ጸላኢ ኣብ ዘካየድሉ፡ ንተጋደልቲ ትሕግዙ ኢኹም ብዝብል ምስምስ፡ ኣብ ልዕሊ ሰላማውያን ዝተፈላለዩ ግፍዕታት ይፍጸም ኣሎ። ቃልሲ ኣብ ኤርትራ ናብ ኣገዳስን ዓብን ደረጃ ይሰጋገር ኣሎ። ስለ ዝኾነ፡ ካብ ዝተፈላለዩ ገጠራትን ርሑቕ ዓድታትን፡ ካብ ኣብ ሰራዊት ሱዳን ዘገልግሉ ኤርትራውያን መንእሰያት፡ ገለ ኣብ መንግስቲ ዘገልግሉ ሰራሕተኛታት ከይተረፉ፡ ናብ ጸግዒ ሰውራ ይጽንበሩ ኣለዉ።” ብፍሱህ ኣገባብ ነቲ ዝቐረበሉ ሕቶ መለሰ።

ኩሎም ቦቲ ብእድሪስ ዝቐረበ ተገዳስነት እናኣርኣዩ፡ ሙትወሊ ብኩነታት ኤርትራውያን ዝያዳ ዝግደስ ብምንባሩ፡-“ኩነታትኩም ኣብ ሱዳን ከመይ ኣሎ? ከምቲ ካብ ገለ ብጸት ዝፈለጥኩዎ፡ ንሳምንታት ካብኡ ሓሊፉ’ውን ንኣዋርሕ ግዳይ ማእሰርትን ምሕያርን ከም ዝኾንኩም፡ ገና እቲ ግፍዕታት ብወገን ወተሃደራዊ ስርዓት ዓቡድ የጋጥመኩም ኣሎ ድዩ?” ክብል ብተገዳስነት ሓተተ።

እድሪስ ተተባቢዑ፡-“ኣብ ልዕሊና ለይቲ ለይቲ ብሃንደበት፡ ገዛውቲ ሰላማውያን ኣቲኻ ብዘይ ኣገባብን ሕግን፡ ምእሳርን ምርባሽን፡ ዝኣመሰሉ ኢሰብኣዊ ተግባራት ክሳዕ ሕጂ ኣይተናገፍናን። እቲ ግፍዒ ኣብዚ ከይተሓጽረ፡ ነቲ ንመሰል ህዝብና ንምርግጋጽ ዝካየድ ዘሎ ቃልሲ ንድግፍን ንተሓባብርንና ትብሉ ኣለኹም ብዝብል ምስምስ፡ ኣብ ልዕሊና ብወተሃደራዊ ስርዓት ሱዳን ገና እዚ ዘይበሃል ዓመጽ ይፍጸም ኣሎ።” ወሲኹ’ውን፡-“ኣብ ልዕሊና ዝተፈላለዩ ግፍዕታት ይፈጸም ብዘይገድስ፡ ንሕና ምስ ኣሕዋትና ሱዳናውያን ጽቡቕ ሕውነትን ጉርብትናን ንምፍጣር ኢና ንሰርሕ ዘሎና። ንሕና ብተግባራት እቲ ብ1958 ወተሃደራዊ ዕልዋ ዘካየደ ጀነራል ዓቡድ ንሳቕ እንተሎና፡ ምስ ህዝቢ ሱዳን ነተኣሳስሮ ጉዳይ ኣይኮነን፡ እቲ ስርዓትን እቲ ህዝብን በበይኖም ኢና ንርእዮም። ጀነራል ዓቡድ ኣብ ልዕሊና ዘካይዶ ዘሎ ንመሓዝኡ ስርዓት ሃይለስላሴ ንምሕጓስ ከም ዝኾነ እንስሕቶ ጉዳይ ኣይኮነን።” ብምረት ነቲ ኣብ ልዕሊ ኤርትራውያን ዝፍጸም ግፍዒ ከበርህ ፈተነ።

ጃድ አላህ፡ ብዛዕባ መሳርሒ ዴሳዊ ሰልፊ ሱዳን ኮይኑ ንዘሎ ምንቅስቃስ ሓርነት ኤርትራ አቐድሙ ንዘበሎ ዘረባ ንምክዋል፡-“ግፍዕታት ወተሃደራዊ ስርዓት ጀነራል እብራሂም ዓቡድ አብ ልዕሊ ኤርትራውያን ጥራይ ዝተፈጸመ አይኮነን። ብፍላይ አብ ቀዳሞት ዓመታት፡ ንብዙሓት አብ ሱዳን ዝቐመጡ ህዝብታት ጎረቤቲ ሱዳን፡ ኢትዮጵያውያን፡ ጫዳውያን፡ ኮንጎአውያንን ካልኦትውን ከይተረፉ ግዳያት ግፍዕታት ናይቲ ስርዓት ኮይኖም። ዜጋታት ሱዳንንውን ካብቲ ዝፍጸም ዝነበረ ግፍዕታት ክድሕኑ አይከኣሉን። ንሕና ከም ምንቅስቃስ አሕዋት እስላም፡ ምድግጋፍናን ምትብባዕናን ንህዝቢ ኤርትራ ውሑድ ወይ ቀልል አይኮነን። ዝምድናታትና ምስ እቶም ንርእይቶናን እምነትናን ዝድግፉ ወይ ዝሻረኹ ኤርትራውያን ሓጺናዮ አይንፈልጥን። ንኹሎም ኤርትራውያን ብዘይ ሃይማኖታዊ ፍልልይ ኢና ንድግፍ። ነቲ ዘሎና ምሕዝነት አብ ግብሪ ንምውዓል፡ ምስ ካልኦት ሱዳናውያን ሰልፍታት ኮይና ንኤርትራ ዝድግፉ ሽማግሌታትን ማሕበራትን መስሪትና ኢና። እነ ብወገነይ ሓደ ካብቶም አባላት ዝተመስረታ ማሕበራት ኔረ፡ ክሳዕ ሕጂውን አለኹ።” በለ።

ሙትወሊ፡ ጃድ አላህ ዘረብኡ ከም ዝወደአ ምስ አረጋገጸ፡-“ሓቂ ኢዩ፡ ምስ ጉዳይ ኤርትራ ንደጋገፍን ንደናገጽን ኢና። ስርዓት ጀነራል ዓቡድ ንገለ አባላት ምንቅስቃስ ሓርነት ኤርትራ ንስርዓት ሃይለስላሰ አብ ዘረከበሉ፡ ብዙሓት ናይ ሱዳን ናይ ፖለቲካ ሰልፍታትን ማሕበራትን ተቓውሞኦምን ደገፎምን ብወግዕን ብልዑል ድምጽን አስመዑ።” ኢሉ፡ ነቲ ክትዕ መደምደምታ ገበረሉ። ኹሎም ግዜ ይኸደም ከም ዘሎ ምስ ተረደኡ፡ ክፈላለዩ አብ ቀረባ መጻኢ ድማ ክራኸቡ ተሰማምዑ።